

DOKUMENTI IN PRIČEVANJA 2

DOKUMENTI IN PRIČEVANJA O POVOJNIH IZGONIH PREBIVALSTVA V SLOVENIJI

Zbral: dr. Milko Mikola

Študijski center za narodno spravo
Ljubljana, 2009

DOKUMENTI IN PRIČEVANJA O POVOJNIH IZGONIH PREBIVALSTVA V SLOVENIJI

Zbral: dr. Milko Mikola

Založil in izdal: Študijski center za narodno spravo
Ljubljana, 2009

Uredili: dr. Mateja Čoh, Jelka Piškurić

Lektoriranje: Danaja Pečnik, univ. dipl. nov., in Ksenija Pečnik, prof. slov.

Oblikovanje: Studio Design Demšar, d. o. o., Škofja Loka

Tisk: Tiskarna PRESENT, d. o. o.

Naklada: 750 izvodov

Naslovnica:
Odločba poverjeništva za notranje zadeve pri OLO Gornja Radgona z dne 8. 7. 1949 o izgonu Marije Slana in njene družine iz obmejnega pasu na Kočevsko (Arhiv Ministrstva za pravosodje RS, Komisija za izvajanje zakona o popravi krivic).

Publikacija je rezultat izvajanja raziskovalnega programa *Nasilje komunističnega totalitarizma v Sloveniji 1941–1990* (P6-380), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

314.151.3-054.74(497.4)«1945/1952«
94(497.4)«1945/1952«

DOKUMENTI in pričevanja o povojnih izgonih prebivalstva v Sloveniji / zbral Milko Mikola ; [uredili Mateja Čoh, Jelka Piškurić]. - Ljubljana : Študijski center za narodno spravo, 2009. - (Dokumenti in pričevanja / Študijski center za narodno spravo ; 2)

ISBN 978-961-92574-4-9
1. Mikola, Milko
249116672

KAZALO

PREDGOVOR 7

IZGONI PREBIVALSTVA V SLOVENIJI PO DRUGI SVETOVNI VOJNI
(dr. Milko Mikola) 9

DOKUMENTI 29

DOKUMENTI O IZGONU PRIPADNIKOV NEMŠKE NARODNE MANJŠINE
IZ SLOVENIJE V LETIH 1945–1946 31

Dokument št. 1 Odlok Pokrajinskega odbora OF za Štajersko z dne 31. 8. 1944 o izgonu od nemških oblasti naseljenih tujcev in o odvzemu ter zaplembi njihove imovine 33

Dokument št. 2 Poročilo okrajnega odbora OF Brežice z dne 27. 5. 1945 o poteku izseljevanja kočevskih Nemcev iz Posavja 34

Dokument št. 3 Pritožba sekretarja okrožnega komiteja KPS Maribor centralnemu komiteju KPS z dne 18. 6. 1945, ker ga Ozna ne obvešča o poteku akcije »čiščenja« švabskih in ustaških band in o preseljevanju Nemcev ter kulturbundovcev v koncentracijska taborišča. 35

Dokument št. 4 Navodilo Ministrstva za notranje zadeve FLRJ o organizaciji življenja in dela v taboriščih za Nemce – civiliste, 12. 5. 1946 36

Dokument št. 5 Hišni red v taboriščih za Nemce – civiliste na območju FLRJ, 12. 5. 1946 40

Dokument št. 6 Poročilo Mitje Ribičiča - Cirila načelniku Ozne za Slovenijo Ivanu Mačku - Matiji z dne 13. 6. 1945, v katerem mu med drugim poroča tudi o odkritju primernega prostora za centralni »logor« za Nemce v Sloveniji. 43

Dokument št. 7 Osrednje koncentracijsko taborišče za pripadnike nemške narodne manjšine iz celotne Slovenije v Strnišču pri Ptuju 44

Dokument št. 8 Grad Hrastovec pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah, v katerem je bilo od junija do oktobra 1945 koncentracijsko taborišče za pripadnike nemške in madžarske narodne manjšine v Sloveniji. 45

Dokument št. 9 Seznam mrličev, ki so jih iz koncentracijskega taborišča Strnišče pri Ptuju 15. 8. 1945 poslali v pokop Župnijskemu uradu Sv. Lovrenc na Dravskem polju. 46

Dokument št. 10 Poročilo majorja Udbe Zvonka Debevca o selitvah volksdeutscherjev iz LRS v letih 1945–1946 47

Dokument št. 11 Odlok Predsedstva AVNOJ-a z dne 21. 11. 1944, na podlagi katerega je bilo zaplenjeno premoženje oseb nemške narodnosti na ozemlju Jugoslavije. 50

DOKUMENTI O IZGONIH PREBIVALSTVA IZ OBMEJNEGA PASU Z AVSTRIJO 51

Dokument št. 12 Predlogi oddelka Uprave državne varnosti za Maribor – mesto Udbi za Slovenijo za preselitev družin iz obmejnega pasu z Avstrijo, 13. 3. 1947 53

Dokument št. 13 Seznam oseb iz obmejnega sektorja Sv. Duh–Sv. Jurij, ki so jih izgnali v noči s 17. na 18. 3. 1947. 55

Dokument št. 14 Poročilo oddelka Uprave državne varnosti za Maribor – mesto Udbi za Slovenijo z dne 20. 3. 1947 o selitvi družine Pipuš 56

Dokument št. 15 Poročilo oddelka Uprave državne varnosti Maribor – mesto Udbi za Slovenijo z dne 20. 3. 1947 o selitvah v obmejnem sektorju 57

Dokument št. 16 Poročilo oddelka Uprave državne varnosti Maribor – mesto Udbi za Slovenijo z dne 5. 6. 1947 o selitvah v obmejnem pasu 59

Dokument št. 17 Predlog za preselitev družin v okraju Jesenice, 9. 4. 1949 63

Dokument št. 18 Sodba Okrožnega sodišča v Mariboru z dne 29. 12. 1948, s katero sta bila 2 obsojenca obsojena na izgon iz prebivališča za obdobje 3 let. 64

Dokument št. 19 Sodba Okrožnega sodišča v Mariboru z dne 29. 12. 1948, s katero je bil obsojenec obsojen na izgon iz prebivališča za obdobje 3 let. 67

Dokument št. 20 Odločba poverjeništva za notranje zadeve pri OLO Gornja Radgona z dne 8. 7. 1949 o izgonu Marije Slana in njene družine iz obmejnega pasu na Kočevsko 70

Dokument št. 21 Odločba odseka za notranje zadeve pri OLO Jesenice z dne 1. 3. 1949 o izgonu Matevža Pibra in njegove družine na Kočevsko 71

Dokument št. 22 Prošnja Krajevnega odbora AFŽ Mlino - Bled predsednici Centralnega odbora AFŽ FLRJ v Beogradu Vidi Tomšič za posredovanje, da bi se izgnani družini Piber dovolilo vrniti iz pregnanstva na Kočevskem, 27. 4. 1949. 72

Dokument št. 23 Prošnja nekdanje izgnanke Marije Piber predsedniku FLRJ Josipu Brozu Titu za vrnitev odvzete domačije, 6. 7. 1953 73

Dokument št. 24 Prepoved svobodnega gibanja izven okraja Kočevje za izgnanca Matijo Botjaka, 24. 12. 1948 75

Dokument št. 25 Dovoljenje poverjeništva za notranje zadeve pri OLO Murska Sobota izgnancu Matiji Botjaku z dne 9. 12. 1951, da se sme s svojo družino iz pregnanstva na Kočevskem vrniti domov v obmejni pas okraja Murska Sobota. 76

Dokument št. 26 Dovoljenje odseka za notranje zadeve pri OLO Kočevje izgnanki Mariji Bohinc, da sme v času dopusta odpotovati k svojemu možu v okraj Gornja Radgona, 9. 7. 1950. 77

Dokument št. 27 Obvestilo poverjeništva za notranje zadeve pri OLO Kočevje izgnancu Francu Robiču, da mu je s 1. 3. 1951 prenehala veljati kazen izgona iz kraja bivanja. 78

Dokument št. 28 Prošnja izgnanca Franca Žökša odseku za notranje zadeve pri OLO Radgona, da bi se smel z družino iz pregnanstva na Kočevskem vrniti domov, 7. 8. 1951. 79

Dokument št. 29 Zavrnitev prošnje izgnanca Franca Žökša z dne 19. 3. 1951, da bi se smel z družino iz pregnanstva na Kočevskem vrniti domov, in dovoljenje za njegovo vrnitev z dne 25. 8. 1951. 80

Dokument št. 30 Domačini in izgnanci iz obmejnega pasu v vasi Rogati Hrib na Kočevskem leta 1947 81

DOKUMENTI O IZGONU PREBIVALCEV IZ VASI PETIŠOVCI V PREKMURJU DECEMBRA 1948 IN APRILA 1949 . . . . . **83**

Dokument št. 31 Poročilo tajništva OLO Lendava z dne 24. 5. 1950 o izseljenih družinah iz Petišovcev 85

Dokument št. 32 Poročilo tajništva OLO Lendava z dne 18. 7. 1950 o petišovskih izseljencih 86

Dokument št. 33 Seznam izgnanih družin iz Petišovcev 88

Dokument št. 34 Prošnja prebivalcev vasi Čentiba Predsedstvu Vlade LRS za zavrnitev predloga za razlastitev njihovih zemljišč, na katerih bi si izgnanci iz Petišovcev zgradili hiše (nedatirano) 94

Dokument št. 35 Prošnja vaščanov vasi Dolina Predsedstvu Vlade LRS z dne 26. 10. 1950, da se jim vrne zemljišče, ki ga je OLO Lendava dodelil izgnancem iz Petišovcev. 95

Dokument št. 36 Pojasnilo tajništva OLO Lendava Vladi LRS z dne 8. 11. 1950 v zvezi z dodelitvijo zemljišča v kraju Dolina preseljencem iz Petišovcev 96

Dokument št. 37 Izjava, ki jo je moral podpisati vsak izgnanec iz Petišovcev, preden so mu dovolili vrnitev v domači kraj. 98

Dokument št. 38 Pismo prebivalcev Petišovcev predsedniku Vlade FLRJ Josipu Brozu Titu z dne 2. 4. 1952, v katerem ga seznanjajo s krivicami, ki so jih doživljali zaradi izgona in razlastitve njihovega premoženja. 99

Dokument št. 39 Kleti v Lendavskih Goricah, v kakršnih so nekateri Petišovčani poiskali zatočišče po izselitvi. 104

PRIČEVANJA 105

PRIČEVANJA IZGNANCEV V AVSTRIJO, NA HRVAŠKO IN V SRBIJO 107

PRIČEVANJA O IZGONU PREBIVALCEV IZ OBMEJNEGA PASU Z AVSTRIJO NA KOČEVSKO 161

PRIČEVANJA O IZGONU PREBIVALCEV IZ VASI PETIŠOVCI 195

PREDGOVOR

Pred nami je drugi zbornik iz serije publikacij, ki jo izdaja Študijski center za narodno spravo in smo jo naslovili *Dokumenti in pričevanja*. Ena od pomembnih nalog Študijskega centra je namreč zbiranje in objava dokumentov in pričevanj o različnih oblikah nasilja treh totalitarnih sistemov v Sloveniji v 20. stoletju.

Tokrat je dr. Milko Mikola zbral dokumente in pričevanja o povojnih izgonih iz kraja bivanja, ki, kot opozori avtor v uvodni študiji, so eden tistih represivnih ukrepov, ki so jih na Slovenskem v 20. stoletju izvajali vsi trije totalitarni sistemi. Mnogi primorski Slovenci so morali ob vzponu italijanskega fašizma zapustiti svoje domove že v dvajsetih letih prejšnjega stoletja, zagotovo pa je ta ukrep dosegel največje razsežnosti v času druge svetovne vojne na nemškem okupacijskem območju, tj. na Štajerskem in Gorenjskem. Ne smemo pozabiti Prekmurja, od koder so madžarske okupacijske oblasti že leta 1941 izgnale del slovenskega prebivalstva.

Izgoni prebivalstva so se nadaljevali tudi po koncu druge svetovne vojne. Največ izvirnikov v publikaciji objavljenih dokumentov hrani Arhiv Republike Slovenije v fondu Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije. Avtorju je pri zbiranju dokumentov pomagala Neža Strajnar. V publikaciji z naslovom *Dokumenti in pričevanja o povojnih izgonih prebivalstva v Sloveniji* so tako zbrani dokumenti in pričevanja o usodi izgnanih pripadnikov nemške manjšine v Avstrijo in jugoslovanske republike v letih 1945 in 1946; pričevalci so večinoma Slovenci, ki so se po izgonu v Avstrijo vrnili v Slovenijo. Objavljeni so tudi dokumenti in pričevanja o izgonih prebivalcev iz obmejnega pasu z Avstrijo na Kočevsko, ki so se začeli spomladi 1947, ter o izgonih iz prekmurske vasi Petišovci decembra 1948 in aprila 1949.

Za razliko od do sedaj objavljenih zbornikov dokumentov in pričevanj, kjer so bila pričevanja objavljena kot faksimile, so pričevanja v tej publikaciji objavljena v prepisu, vendar tako kot so jih posredovali pričevalci. Izvirniki pričevanj se nahajajo v gradivu Komisije Vlade Republike Slovenije za izvajanje zakona o popravi krivic pri Ministrstvu za pravosodje, razen pričevanj Marjana Miklja, Theresie Pirscher in Thomasa Siementschitscha. Mikljevo pričevanje je bilo objavljeno maja 2002 v *Pogledih*, glasilu Inštituta Studia Slovenica, pričevanji Pirscherjeve in Siementschitscha pa je ob 60. obletnici dogodkov v Apaški dolini izdal Župnijski urad Apače leta 2006. Pričevalci, ki so dovolili objavo pričevanj, so navedeni z imeni in priimki, pri ostalih smo zapisali samo njihove začetnice. V pričevanja vsebinsko nismo posegali, saj bi lahko s tem zmanjšali njihovo verodostojnost, zato so popravljene zgolj pravopisne napake.

Ljubljana, november 2009

dr. Mateja Čoh